

Miksi hierarkioiden täyttämä yhteiskunta on huono?

Olli Tammilehto

1990

Sisältö

Politiikkaa	4
Etiikkaa	6
Epistemologiikka	8

Kritisoin tässä artikkelissa hierarkioita kolmessa suhteessa: poliittisessa, eettisessä ja epistemologisessa. Oletetaan seuraavassa, että suoranainen lahjonta ei ole yleistä. Useimpien maailman valtioiden hierarkioissahan se on erittäin tavallista.

Politiikkaa

Hierarkkisen järjestelmän huipulla yhdellä tai muutamalla ihmisellä on suuri valta päättää muiden asioista. Tämä on demokratian vastakohta. Niinpä demokraattisiksi itseään kutsuvissa maissa virkamiehet ovat periaatteessa vaaleilla valittujen elinten valvonnassa. Koska kuitenkin resurssien, pysyvyyden ja monien painostusvälineiden takia hallinto on ylivoimaisessa asemassa, käy tavallisesti niin, että virkamiehet kontrolloivat valittuja edustajia. Tätä auttaa vielä se, että yhtiöiden ja valtioiden hierarkiat monella tavalla limittyvät yhteen (katso Suomen osalta Ruostesaaren tutkimusta).

Eduskuntien yms. on siis vaikea ohjata hierarkioita (tästä Saksan ympäristöpolitiikan osalta katso esimerkiksi Martin Jänicken tutkimusta). Sen sijaan autoritaarisilla vallankaappajilla on siihen paremmat mahdollisuudet, koska heidän asemansa on vahvempi suhteessa virkamiehiin kuin normaalisti huipulle päässeiden poliitikkojen ja he voivat käyttää omia terrorikoneistojansa. Niinpä kriisitilanteissa hierarkkisen yhteiskunnan muuttaminen totalitaariseksi on helppoa.

Paitsi isoille fasisteille, hierarkkinen hallinto tarjoaa mainioita mahdollisuuksia myös pikkuhitlereille. Sopivassa valtajärjestelmässä he voivat tyydyttää ihmisten kiusaamishalujaan mielin määrin ilman, että joutuvat siitä vastuuseen: heidän ovat tietenkin toimineet lainkirjaimen mukaan.

Byrokraattisilla hallintokoneistoilla on myös ominaisuus, jota Hannah Arendt kutsuu ”ei-kenenkään vallaksi”: tärkeän asian ratkaisu syntyy vähin erin niin, että kukaan ei siihen pyri, eikä välttämättä kukaan edes ymmärrä, mistä oli kysymys. Valmistelijat miettivät asiaa vain kapeasta (tai pelkästään virastoteknisestä) näkökulmasta ja huippuvirkamiehet eivät ehdi paneutua ja olettavat valmistelijoiden paneutuneen.

Etiikkaa

Hyvin toimivassa hallintohierarkiassa ihmisten edellytetään toimivan niin kuin esimies tai lait ja asetukset määräävät. Heidän on siis työaikanaan laitettava koko oma etiikkansa sivuun. Tämä on omiaan rappeuttamaan eettistä ajattelua, mikä on suuri inhimillinen tragedia sinänsä - vähän samanlainen kuin ihmisten kasvattaminen pimeässä kellarissa. Etiikan rappiolla on tietenkin tuhoisia vaikutuksia yhteiskunnassa myös hallintokoneistojen ulkopuolella.

Toisaalta kun tämä pykälä- ja määräyssubjektiviteetti on kunnolla onnistuttu luomaan, ei ole enää mitään rikosta, mihin hallintokoneistoa ei voitaisi käyttää. Kauhistuttavin esimerkki on tietenkin Saksan kunnollisten, maltillisten ja juutalaisia vihaamattomien virkamiesten suorittama juutalaisten ja romaneiden kansanmurha (katso esimerkiksi Hannah Arendt: Eichmann in Jerusalem ja Zygmunt Bauman: Modernity and the Holocaust).

Epistemologiikka

Vaikka hierarkkinen järjestelmä suoriutuu hyvin rikoksista, ne eivät ole mitään ”yleiskoneita”: monien positiivisten asioiden tekemiseen ja keskeisten ongelmien ratkaisemiseen ne ovat aivan liian kömpelöitä. Tämä liittyy kahteen seikkaan: maailman jatkuvasti muuttuvaan prosessiluonteeseen sekä tilanteiden ja olosuhteiden valtavaan moninaisuuteen. Siksi hyvän toiminnan edellyttämää tietoa voi saada usein vain elämällä jossain konkreettisesti paikassa ja osallistamalla siinä ihmisten ja luontokappaleiden vuorovaikutusprosessiin. Tätä paikallista tietoa on useimmiten periaatteellisista tai käytännöllisistä syistä mahdoton redusoida yleisiin teorioihin. Sen sijaan jotta päätöksiä voisi tehdä hierarkian huipulla tuhansien tai miljoonien ihmisten puolesta, on toimittava yleisen ja vain hitaasti muuttuvan tiedon varassa. Tällaista tietoa toki on, mutta se ei vain useinkaan ole relevanttia.

Niinpä hierarkiat helposti alkavat muuttaa maailmaa itselleen sopivaksi ja vähentämään diversiteettiä. Vaikka tämä maailman yksinkertaistamisprojekti ei voi kovin pitkälle edetä, jos sen yrittäminen on tuhoisaa - itseasiassa se ilmeisesti on yksi ekologisen kriisimme syitä.

Kalakantojen turvaaminen hallinnollisilla säätelyillä on hyvä esimerkki hierarkian kyvyttömyydestä. Paikalliseen tietoon pohjautuvat säätelymenetelmät ovat tavan takaa osoittautuneet ylivoimaisiksi (katso *The Ecologist* -lehden numero 25:2/3, jossa käsitellään tätä teemaa).

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

Olli Tammilehto
Miksi hierarkioiden täyttämä yhteiskunta on huono?
1990

Megafoni

fi.theanarchistlibrary.org